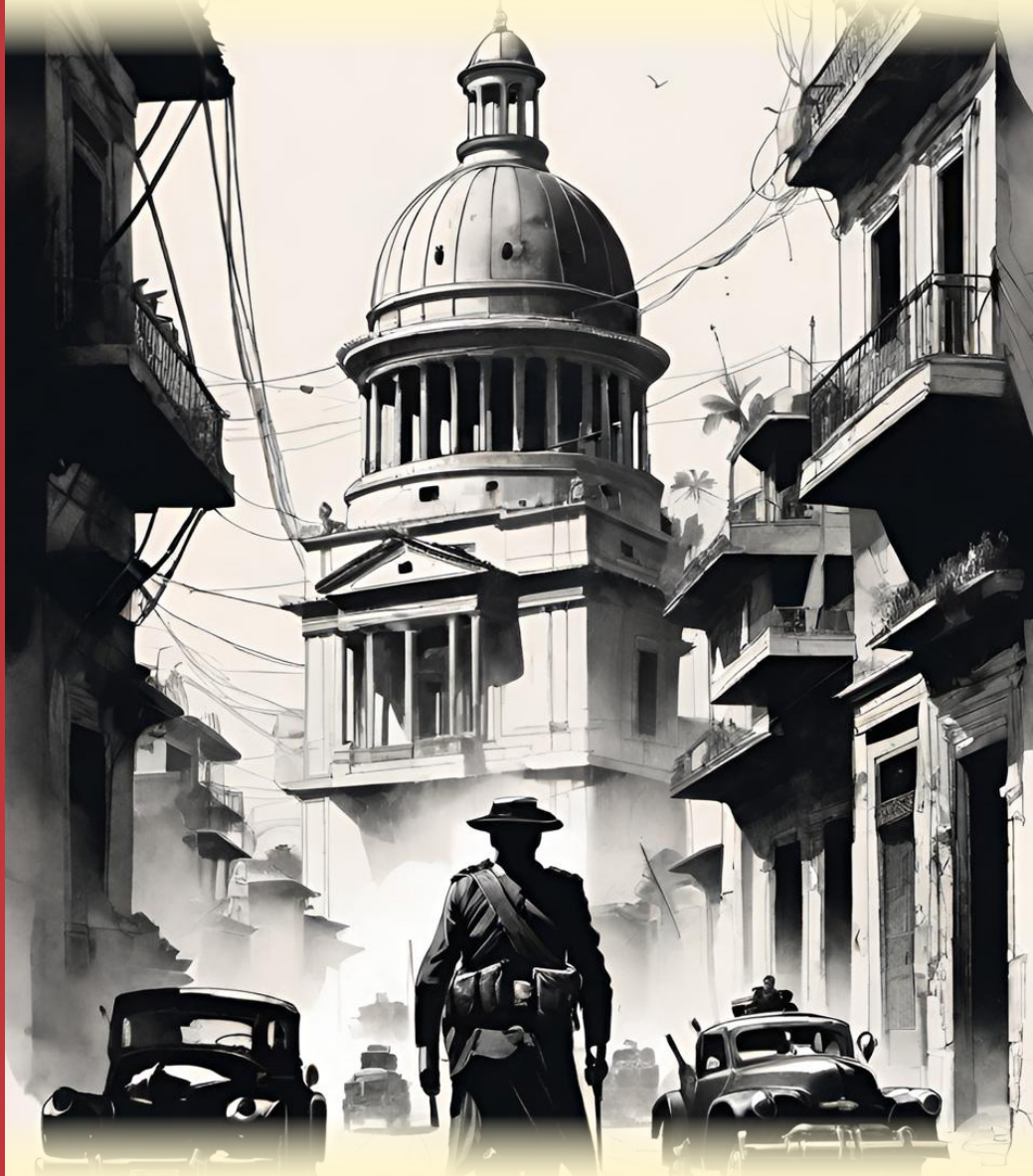

★ ARRÒS ★

A LA CUBANA

AIDA LASTRAS - VICENT SANXIS

el
PETIT
editor

AIDA LASTRAS (1988)

Estudià Gestió i administració pública a la Universitat Politècnica, però la seua passió sempre han estat les lletres. Ha participat en diversos tallers de narrativa de la UPV i de la UV, així com en l'edició digital d'*Escrits dissidents* amb el relat *La filla de la mala mar*. A banda, també col·labora puntualment en revistes locals.

Per a ella llegir a Vicent Sanxis ha estat una font d'inspiració inesgotable i, sense ell sospitar-ho, també ha sigut un dels millors professors d'història que ha tingut.

VICENT SANXIS (1955)

Viu entre Rafelguaraf i Carcaixent. Començà en el món dels llibres amb una *Introducció a la història de Rafelguaraf, el Tossalet i Berfull* (1995), a la que seguien títols com *Els últims moriscos de Benifairó de la Vallidigna* (2008), *Història de l'Ateneu Musical* (2008), *Toponímia de Rafelguaraf* (2015), *Fàtima de Berfull*, *Històries d'un alami i Aventura a Tunísia*.

Ha guanyat el premi 25 d'abril Vila de Benissa (1998), el Vallidigna (2000), el segon del Mossèn Còdol d'Igualdada (2002), el Ciutat de Torrent (2003) o el Poble de Barxeta, tant en la modalitat juvenil (2007) com en la de novel·la (2016). Podem trobar articles seus en revistes diverses, llibres de festes i en el diari *Levante-EMV*. Des de l'any 2006 que gestiona el blog *Notes de l'exili*.

ARRÒS A LA CUBANA

el
PETIT
editor

1. A CUBA, PROVÍNCIA DE MATANZAS

Cuevitas, a 15 de desembre de 1895

Estimadíssims pares:

Se'm fa molt estrany escriure'ls des d'un lloc tan lluny de Carcaixent. Perquè ja em trobe a Cuba des del passat 9 de desembre, en què desembarcàrem al port de l'Havana després de dèsset dies de navegació. Que en baixar del vapor *Santiago* de primeres només vaig tindre ganes de besar terra. Allò tot era una immensa cridòria. Nombroses persones, de les quals ací diuen "Sociedades Peninsulares", anunciaren a tothom la nostra arribada amb música i cotxes que circulaven pel port en totes direccions. Que la ciutat sencera semblava plena de joia per a saludar l'arribada de les noves tropes –o siga, nosaltres– que hem vingut a reforçar les ja existents a l'illa.

Més tard, quan serien cap a les 8 de la vesprada, agafàrem un tren en direcció a una població anomenada Matanzas, i no sé com explicar-los ara l'extraordinària rebuda que aquesta ciutat ens va retre d'igual manera. El tabac plovia per

damunt de nosaltres. Els carrers eren envaïts per la nostra tropa, que marxàvem desfilant al compàs dels bonics pas-dobles que executava la banda del Regiment de Maria Cristina. I aquella nit acampàrem al quarter de l'esmentat regiment.

Però no creguen vostés que arribats allí ens deixaren descansar molt. Perquè l'endemà, quan serien les 5 de la matinada, va sonar la corneta que ens anunciava l'alba del nou dia. Així que, després de passar llista –que és la primera cosa que fem cada dia– marxàrem a l'estació del ferrocarril on ens detinguérem un temps. I allí, poc després, la Societat del Comerç ens va repartir una llauna de sardines, un pa i dos paquets de cigars. Però també ens donaren barrets, hamaques i quatre matxets a cada secció de la meua companyia, que és la 3a del 1r Batalló del Regiment d'Infanteria Navarra número 25. Tinguem aquesta dada ben present als efectes de les cartes que m'envien.

El cas és que eixírem de la ciutat de Matanzas cap al poble de Cuevitas, on hui fa cinc dies que hi som acampats. Temps durant el qual és que els he pogut escriure, per fi, aquesta primera carta des de l'illa de Cuba. La ciutat que els he anomenat adés fa de capital de la província del mateix nom: Matanzas. I sembla, segons diu la soldadesca, que en principi per ací és on ha d'estar destacat el nostre batalló i, en conseqüència, també la nostra companyia. Espere que aquest nom, que trobe tan lleig i inquietant, no siga premonitori del que pugui passar en el futur immediat.

Abans, però, cal que els diga que des que vam partir el 22 de novembre de Tarragona cap a Barcelona, quasi no hem parat ni un sol moment. Va ser a les 4 de la matinada d'aquell dia que començàrem el viatge. Els tarragonins pareixia que no ens volien deixar anar sense mostrar-nos el seu afecte. Fins i tot ens va acompanyar a l'estació del ferrocarril el senyor Governador, el qual abans de la nostra marxa va pronunciar un discurs molt emotiu, tot i que em va semblar un poc exagerat.

Mentre anàvem pujant al tren, la banda de música del nostre batalló i la del Batalló d'Albuera ens amenitzaren amb

una jota molt bonica com a acomiadament. I quan el tren estava disposat per a la marxa i la màquina havia anunciat que estava llesta i a punt, sonaren prolongats visques a Espanya. Tothom ens saludava, així com nosaltres els hi corresponíem, tant com si foren les nostres pròpies famílies. Però prompte vam perdre de vista els antics murs de la ciutat de Tarragona, quedant la via franca, lliure i expedita per al nostre comboi cap a la ciutat comtal.

Doncs bé, calcule que seria cap a les 9 del matí, que la locomotora va anunciar que arribàvem a Barcelona, on una representació de l'ajuntament ens esperava per a saludar-nos. I tot seguit ens van repartir a cada soldat quatre rals i cinc cigars, i en acabar el repartiment ens traslladaren al Quarter Museu després d'haver rebut també uns panets i café en canya. Però prompte ens ordenaren eixir d'aquest quarter en direcció al port. On ens esperaven unes grans llanxes per al transport de tropes, que ens conduïren al vaixell que ens havia de portar a Cuba; tenint en compte que tot açò que els acabe de referir era el mateix dia 22.

El cas és que seria la una de la vesprada d'aquell dia quan el vapor va mamprendre la marxa, de forma que tota la concurrència de la gentada que hi havia al port no cessaven de cridar visca Espanya. I encara que lentament, no tardàrem molt a perdre de vista Barcelona i les seues costes, i també la terra ferma espanyola. Que nosaltres no vam veure ja més que aigua i cel durant els dèsset dies de travessia, que a la majoria ens paregueren més de mil pels marejos, les agonies i la necessitat de bossar.

Quan érem en alta mar, a les nits, durant la guàrdia, m'agradava mirar el cel ple d'estrelles. I com que la majoria de les vegades hi havia molta calma, s'apoderava de mi un desig immens de volar i així poder mirar el vaixell des de dalt. De segur que les coses s'hi han de veure d'una manera totalment distinta. Potser són les meues preocupacions les que em desperten aquests desitjos. És una manera de fugir de la realitat. Fins ara mai no havia tingut la necessitat

de deixar la terra, ans al contrari, sempre l'havia estimada. Prou que ho saben vostés. Des que vaig deixar l'escola amb deu anys i em vaig posar a ajudar el pare treballant als camps de l'amo, que mai no m'he queixat. Ha estat ara quan ha aparegut en mi una altra manera de veure la vida. Per això és que també m'agrada el mar, el cel i l'aire, perquè tots els elements de la natura em fan somiar i aquieten el meu estat d'ànim.

És estranya la distància perquè et fa sentir desconcertat, com si no estigueres mai al lloc que pertoca. Si em pare a pensar-ho no m'explique com he arribat a trobar-me tan lluny de casa. Em domina un sentiment que és una barreja entre impotència i absència. Impotència per no poder evitar estar on estic ara. I absència perquè saben que estime el nostre poble, on sempre m'he sentit ben a gust entre vostés i els meus germans i amics. Però ara s'imposa la realitat, i el meu destí és fer la guerra, cosa que m'exigirà acostumar-me a unes altres presències, sobretot la dels enemics.

Una de les coses que més m'ha sobtat de la instrucció rebuda, és que, contínuament ens han estat repetint que l'enemic és cruel i no mereix la nostra pietat. Quan sent la paraula enemic, o hi pense tan sols, m'imagino una criatura salvatge disposada a tallar-me el coll mentre m'espera amagada darrere el matollar o els arbres de la jungla. Per això ja l'odie, tot i que encara no l'he vist mai. L'odie per totes les coses dolentes que me n'han contat, però també perquè no vull morir en les seues mans. Ens diuen que en la guerra la gent mor, i has d'estar tothora a l'aguait de qualsevol perill. M'hauria agradat que la instrucció haguera durat més temps, perquè a penes m'han ensenyat a desfilar i a disparar i no he assolit gaire resistència física. Em canso ràpidament i és gran l'esforç que caldrà fer a partir d'ara.

Per altra banda, m'agrada el nom d'aquesta illa però mai no havia pensat que un dia em trobaria ací. Ara mateix puc dir que no em sent feliç. A Cuba la gent mor, i si no vols morir has de matar. El capità de la meua companyia ens

ha repetit moltes vegades, escridassant-nos, que la pàtria ens necessita. Que Cuba és un tros de sòl espanyol i hem d'aprendre a matar i, si cal, a morir generosament per ella, en lluita ferotge contra els rebels que se la volen apropiat. Són idees i paraules que et toquen el cor, però quan em gite a les nits, malgrat la cansera, em costa adormir-me. Tinc por i no li ho puc dir a ningú. Sí, pares, no s'averkonyisquen de mi, però tinc molta por. Em sap greu dir-ho, perquè no vull que vostés es preocupen en demesia. Però espere que entenguin aquesta por com una mena d'estat de precaució permanent, que espere que em servisca per a anar alerta tothora.

De menut, sempre que tenia por era una por cervical a tot allò que desconeixia, i buscava l'emparament dels majors, de vostés. Ara es tracta d'una por distinta. M'han parlat de la guerra. Sé el que he de fer-hi però no tindrè qui m'empare. Hauré d'acarar tot sol aquest repte. La solitud del soldat és terrible, ha de protegir-se a si mateix i arriscar-se contínuament. Les decisions han de ser ràpides i la seua execució precisa. Qui no tinga les aptituds necessàries prompte esdevindrà una víctima de la guerra. És el desemparament més absolut, com una terrible i paorosa solitud.

Durant la instrucció ens han contat molts fets emocionants. Algunes morts heroiques que engrandiran el record dels qui les han patides. No obstant això, jo no vull morir en la guerra. Tinc vint-i-un anys i no vull morir. Com els he dit adés, em sap greu preocupar-los, però en aquest moment la tristesa s'apodera de mi i no em venen al cap paraules boniques. Només tinc pensaments foscos. Conec molt bé els meus deures amb la pàtria, però no comprenc bé les raons. Els dubtes em fan trontollar, sobretot quan pense en la distància de la guerra. Per lluitar contra l'enemic hem creuat tot un oceà. És a milers de quilòmetres que he de defensar uns ideals que, segons m'han dit, valen més que la meua vida. Potser si aquesta illa es trobara més a prop sentiria d'una manera real que és un poc meua, però a tanta distància em resulta molt difícil arribar a aquest convenciment.

Mentre escric aquesta carta me n'adone que ha millorat molt la meua escriptura. Tot li ho dec a Ramon, el xicot de Gandia que tracte com el meu millor amic en la companyia, i del qual ja els he parlat altres vegades abans de vindre a Cuba. Ha tingut molta paciència amb mi. Perquè a Tarragona, durant setmanes, em va dictar diàriament uns relats ben divertits a fi d'ajudar-me a enriquir el meu vocabulari i perfeccionar la meua lletra i ortografia. Fins i tot Ramon ha despertat en mi l'afició per la lectura. He descobert que m'agrada viure històries inventades per altres, perquè així note que em relaxe un poc i m'allunye de la realitat que m'envolta. És com si tinguera fretura que m'enganyaren i a fi de mantindre l'esperança.

Quan encara érem a la península, a Tarragona estant, em vaig llegir quasi sencer "El Quijote" de Cervantes, després de molts mesos de bregar amb les paraules, algunes de les quals no entenia bé. És un llibre molt bonic, tot i que em pareix una mica trist, perquè el pobre protagonista sempre acaba malament. Els seus ideals són inventats, però és ell qui se'ls ha inventat. Ningú no li'ls ha fet creure ni li'ls ha imposat. Ben al contrari, els seus amics i familiars volen tornar-lo a la realitat i és ell qui es nega; així se sent lliure i feliç.

I parlant ara d'altres coses. Pare, quan veja a Ximo, el fill de l'amo, diga-li que em trobe bé. No li conte les meues cabòries més o menys destrellatades, faça-li creure que soc valent i que tinc ganes d'entrar en la contesa. Sempre s'ha portat bé amb mi. Quan ens acomiadàrem, el pobre em va reconèixer que li dolia no poder acompanyar-me. Ell veu la guerra com una aventura, com un divertiment ple de risc que ens fa traure el millor de cadascú. Se sentia decebut que son pare l'haguera alliberat de l'obligació d'allistar-se, en pagar la quota exigida per la llei. Jo pense que ha fet bé el seu pare, i sé que vostés haurien fet igual per mi si foren rics. I açò és tot el que els puc contar per ara.

Per altra part, i sent així que ja estem damunt de les festes nadalenques, aprofite per a desitjar-los a tots que passen

uns bons Nadals, i que l'any pròxim tant de bo que la marxa d'aquesta guerra ens siga favorable i prompte s'acabe. Ja em contaran a la contestació de la present com ha anat la collita de les taronges, com han passat les festes, i si Maruja ja ha tingut el seu fillet o filleta, que tanta il·lusió li feia. Per ací és curiós comprovar com, malgrat estar en aquestes dates, la temperatura és bastant benèvola. De manera que no necessitem gairebé roba d'abric.

Ah!, se m'oblidava. Diguem-li al tio Nofre, *el de Coc*, que per ací hi ha tant de verd i tanta herba, que no tindria cap problema per a segar tota la brossa que volguera per als seus animalets. Perquè en ben poc de temps faria tants feixos que ompliria el carro de gom a gom, sense necessitat d'haver de segar pels marges dels camps, com sovint ho fa pels dels bancals de l'horta de Carcaixent. En fi, sense més novetats, s'acommiada de vostés i de tota la família el seu fill que no els oblida ni per un instant tan sols. I això delectant, no saben vostés com, tindre ja en les meues mans les seues notícies que espere que siguen molt bones. I ja em diran també quin nom li han posat a la criatura de Maruja.

Bernat Fuster Carbonell

ALTRES TÍTOLS DE LA COL·LECCIÓ

Blablablismes, impostures i altres koales
Llúcia Macià

L'any del devorador
Emili Piera

El club dels homes amb bigoti
Ramon Pardina

La societat benestant. Quinze històries al descobert
Robert Cortell

Kim Jong-Un. Estimat diari
Oriol Jara

Un mort al palau
Emili Piera i Tonino Guitián

Universos
David Oliver

Relats Modernistes
Diversos autors

El diari de la plaga
Emili Piera

Hotel Continental
Abelardo Muñoz

Los zapatos de Jon Märtin
Xavier Lauder

El sueño del arabista
Fernando Rodríguez Serres

Cuba, escenari d'una guerra cruenta per l'alliberament o pel manteniment de l'estatus imposat al llarg de segles. Camp de batalla entre soldats espanyols que perseguien la salvaguarda del colonialisme i illencs que anhelaven la independència.

Entre aquells soldats, Bernat, un jove carcaixentí, descobrirà inclemències, la duresa de la vida i, també, una existència diferent i diversa. Mentre, Aigües, sa mare, segueix lluitant al poble per mantenir la família, la casa i la feina tot esperant les notícies del fill que està en el front de la batalla.

A través de l'intercanvi de cartes entre mare i fill hom viurà les experiències familiars i vitals d'unes persones que, per circumstàncies, es van trobar enmig d'un temps convuls i fosc.

Guerra, foc, espais transcendentals, ànsia i anhels de llibertat en aquesta novel·la colpidora que ens mostra la realitat d'un temps i uns escenaris dibuixats i cartografiats epistolament, tot partint d'un diari de guerra trobat a la Ribera del Xúquer.

Co

Col·lecció Ciutat oculta

